

Ο Γρηγόρης Χρονόπουλος στον πεζογραφικό λόγο

ΤΟΥ ΔΡ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΝΑΡΑΚΗ

Ο Γρηγόρης Χρονόπουλος, ομογενής στο Σίδνεϊ, είχε κυκλοφορίσει το 2009 την ποιητική του συλλογή Τα χελιδόνια δεν θα ξαναρθούν. Τώρα, δυο χρόνια αργότερα, μάς πρόσφερε μια δεύτερη δουλειά του, μια συλλογή διηγημάτων με τον εξίσου συμβολικό τίτλο Ένας εαυτός – ένας κόσμος.

Ήδη από μια πρώτη περιδιάβαση στα κείμενα της συλλογής ο αναγνώστης διαπιστώνει πως ο συγγραφέας δεν ακροβατεί. Με σεμνότητα προτιμάει να πατάει σε σταθερό και γνώριμο έδαφος, στο στερεό έδαφος των δικών του εμπειριών, καθώς και των πρωτοποριών ακουσμάτων του από τις ιστορίες των συνανθρώπων που γνώρισε στην πολύχρονη μεταναστευτική του ζωή στο Σίδνεϊ.

Στα πεζογραφήματα της συλλογής αυτής οι ιστορίες, οι χαρακτήρες, οι καταστάσεις και οι βασανιστικές διακυμάνσεις της ιδιότητης ζωής μέσα στην αμείλικτη κοάνη της θετίς πατρίδας του, της Αυστραλίας, όλες συγκλίνουν σε δύο αλληλένδετα κεντρικά θέματα, της μετανάστευσης και της ξενιτείας, θέματα τόσο παλιά όσο και το ελληνικό έθνος το ίδιο, και που γ' αυτό άλλωστε αποτελούν δύο από τα πιο βασικά στοιχεία της ταυτότητάς του. Άλλωστε είναι γνωστό πως τα κοινωνικά θέματα της μετανάστευσης και των πικρών εμπειριών της ζωής στην ξενιτεία, με όλα τα συνακόλουθα θέματά τους, όπως η ασύρματη νοσταλγία για τη συχνά μυθοποιημένη γενέθλια γη, το οδυσσεϊκό όνειρο για επιστροφή στην πατρίδα που, ιδίως παλιότερα, γινόταν διακαής πόθος του Ελλήνα μετάνοτη, καθώς και το βάσανο της περιθωριακής ύπαρξης του στα χρόνια πριν της ενσωμάτωσής του στη νέα κοινωνία, όλα αυτά από αιώνες έχουν γίνει αξιώματα στην ελληνική μας λογοτεχνία, από τον Όμηρο μέχρι σήμερα.

Βέβαια, είναι γνωστό πως τα διαχρονικά αυτά θέματα στα χέρια αρκετών πρώτης γενιάς μετανάστων μας, ιδίως του παρελθόντος, έχουν παραχρησιμοποιηθεί σε σημείο που, με το μελοδραματικό ύφος τους, την κλαυθυμητική διάθεσή τους και την μονοδιαστακότητα της πρόσθιασής τους, απωθούν παρά ελκύουν τον αναγνώστη. Και εδώ ακριβώς φαίνεται η γνήσια δημιουργική ικανότητα του Χρονόπουλου, να καταπάνεται δηλαδή με θέματα που ασφυκτούν κάτω από την εξαντλητική και κοινότοπη χρήση τους, και αντλώντας δύναμη μέσα από το φίλτρο της δικής του νοητικής ευαισθησίας να τα ξαναπλάθει

ανακαλύπτοντας νέες διόδους θεματικής προσέγγισης.

Η διηγηματική αυτή συλλογή αποτελείται από πέντε διηγήματα που φέρουν κατά σειρά τους τίτλους Ένας εαυτός – ένας κόσμος που είναι και ο τίτλος της συλλογής. Από το μαγαζί, Πώς να δώσεις αγάπη, Η θεία Κόννια και Το μασκαρούδικο.

Στο πρώτο διήγημα της συλλογής, ο συγγραφέας απεικονίζει ανάγλυφα τις εμπειρίες της μετανάστευσης και των συνακόλουθων συνεπειών της πάνω στη ζωή του Έλληνα μετανάστη. Ακόμη και το όνομα του πολύπαθου κεντρικού πήρωντας του είναι συμβολικό (Οδυσσέας), όπως και του γιου του (Τηλέμαχος). Ο Οδυσσέας, είναι ο αντιπροσωπευτικός Έλληνας μετανάστης της δεκαετίας του 1950, από αυτούς που ακόμη υπάρχουν ανάμεσά τους. Στο εισαγωγικό, θα έλεγα, αυτό κείμενο της συλλογής, ο Οδυσσέας εμφανίζεται να βιώνει όλες τις φάσεις της αμείλικτης μεταναστευτικής ζωής σε μια απεγνωσμένη προσπάθεια επιστροφής σ' έναν μάλλον ιδεατό χώρο.

Πολλές φορές ο Οδυσσέας αντιμετώπισε την υποτίμηση ή ακόμη και την απόρριψη με την εξουθεντική πρόκληση της προσαρμογής σε νέους γλωσσικούς και κοινωνικούς κώδικες. Και όλο αυτό το συνειδητικό του κονταροπάλευμα όλο και πιο πολύ γιγάντων τον πόθο για επιστροφή στην Ιθάκη του. Τελικά γεμάτος χαρά κατάφερε να αφήσει τα ένεα και να γυρίσει στα αγαπημένα του πρώσωπα και στον γενέθλιο τόπο του για να ανακαλύψει όμως, πολύ γρήγορα, πως «ξένα ήταν το εδώ, το σπίτι που γεννήθηκε...».

Κι έφυγε βαθιά λυπημένος αλλά, παράξενο, με μια διαφορετική άποψη για την Αυστραλία. Τώρα διαπίστωνε πως αυτός ο νέος τόπος ήταν η δική του ζωή, ο δικός του κόσμος. Αυτό που καταλάβαινε τώρα ήταν πως ο εαυτός του, ο Οδυσσέας, ήταν ο άνθρωπος με διπλή πατρίδα και διπλή ταυτότητα. Στο δεύτερο διήγημα ο συγγραφέας παρουσιάζει, με μια δύσον ιλαρόπιτας και συγκρατημένης ειρωνείας, τον μύθο του πλούσιου και του «καλώς αποκατεστημένου εν τη αλλοδαπή» που ο Έλληνας μετανάστης των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων μετέδιδε επίμονα στους φίλους και συγγενείς του στην Ελλάδα, αλλά και στις υπουργίες νύφες εκεί, έναν μύθο που ακόμη και οι δικοί του στη γενέτειρα μεγαλοποιούσαν ακόμη περισσότερο χάριν του γοντρου της οικογένειας, με αποτέλεσμα πολλοί στη ρημαγμένη τότε Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και

τον Εμφύλιο, να πιστεύουν και να μιλάνε για τα εύκολα πλούτη της ξενιτείας. Άλλα εκτός από την κωμική του πλευρά, το διήγημα έχει και την τραγική του. Αποκαλύπτει ένα κοινωνικό δράμα που έζησαν πολλοί συμπατριώτες μας και ιδιαίτερα κοπέλες που ξενιτεύπονταν για μια καλύτερη ζωή αλλά που, όπως σημειώνει και ο συγγραφέας, «τα ωραία όνειρα έφυγαν σαν τα μπαμπακιένια σύννεφα που τα πήρε ο άνεμος». Και διέξοδος δεν υπήρχε πατα. Δεν έμενε τίποτε άλλο παρά να σκύψουν το κεφάλι και να προσπαθήσουν να προσαρμοστούν στη σκληρή πραγματικότητα. Δεν στερήθηκαν αλλά..!

Στο τρίτο διήγημα της συλλογής Πώς να δώσεις αγάπη, ο Χρονόπουλος, στις ψυχοφθόρες καταστάσεις της μεταναστευτικής εμπειρίας προσθέτει με ρεαλισμό τη φρίκη της προσφυγιάς, δίνοντάς μας το χρονικό μας ανθρώπινης τραγωδίας, αυτής της μικρής τότε Παρασκευής από την Οδοσσό που ο κυκεώνας του Α' Παγκόσμιου Πολέμου και της Ρωσικής Επανάστασης πέταξε στα τρίστρατα του ελληνικού κόσμου.

Η Παρασκευή, προσφυγούπούλα βρέθηκε στην Ελλάδα και από εκεί έγινε μετανάστρια για όλη την υπόλοιπη ζωή της, ευρισκόμενη σε μια αδιάκοπη, άχαρη μετακίνηση μέσα στην Ελλάδα αλλά και μεταξύ Ελλάδας και Αυστραλίας.

Οι αντίρροπες συνθήκες της ζωής την έσπρωξαν να κάνει χίλιες δυο δουλειές και κάθε φορά άλλαζε και όνομα, όχι γιατί το καινούριο της όνομα πήγαινε καλύτερα με τη νέα της δουλειά αλλά γιατί ήταν μια ενουσεύδηπη προσπάθεια να αποχωριστεί από το παρελθόν της, μια ολόψυχη επιθυμία να αποκτήσει νέο πρόσωπο και νέα ταυτότητα. Κι έτσι από Παρασκευή έγινε Βιβή, Κατίνα, Λέλα, Ελένη και τελικά Βιβίαν Μπλέιθερ, παντρεμένη με έναν Αυστραλό αξιωματικό, και εγκαταστημένη στο Σίδνεϊ. Και η αμείλικτη ώρα του τέλους βρήκε την παλιά προσφυγούπούλα και συνεχή μετανάστρια, ανήμπορη και κατάρμοντας σε έναν μεγάλων γέρου που μετανάστευε στην Αυστραλία, αλλά και για την οικογένεια της αδελφής της όταν μετανάστευσαν εδώ. Άλλα όσο περνούσαν τα χρόνια τόσο μεγάλων και στην καρδιά της θείας Κόννιας η έννοια της εγκατάλειψης.

Διαπίστωνε όλο και περισσότερο πως «όταν καθένας βολευτεί και δεν σε χρειάζεται, δεν πολυτενούχωριέται για σένα». Και περασμένης παλιάς, με τη μοναχία της, σκεφτόταν πώς αλλάζουν οι άνθρωποι και οι καταστάσεις και πώς η ζωή της θείας Κόννιας η έννοια της εγκατάλειψης.

Και το πέμπτο και τελευταίο διήγημα της συλλογής, παρόλο που το φόντο παραμένει παρόμοιο με αυτό των άλλων διηγημάτων, όπως η μεταναστευτική καθημερινότητα με τις ψυχικές συγκρούσεις, την εξουθενωτική μεταχιμακή ζωή μεταξύ της περιθωριοποίησης και της ενσωμάτωσης στην αυτοριαλιανή κοινωνία και τις καταθλιπτικές αναδρομές της μνήμης στη γενέθλια γη, αυτό που την έπιπλησε την ξενιτεία της ζωής. Τα κείμενά του δεν είναι απλές περιγραφές οριομένων κοινωνικών περιπτώσεων, είναι ψυχογραφήματα.

Ο Δρ Γιώργος Καναράκης είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Charles Sturt

αποκατάσταση των παιδιών τους, εισέπραξαν ως ανταπόδοση την πλήρη έλλειψη αναγνώρισης και αντίστοιχου ενδιαφέροντος.

Μια τέτοια απογοήτευση γεύτηκε με περιοσή πίκρα και η θεία Κωνσταντινία (Κόννια), η παλιά μετανάστρια που τελικά έμεινε ανύπαντρη για τη δύο αδελφιά της που τα έφερε στην Αυστραλία, αλλά και για την οικογένεια της αδελφής της όταν μετανάστευσαν εδώ. Άλλα όσο περνούσαν τα χρόνια τόσο μεγάλων και στην καρδιά της θείας Κόννιας η έννοια της εγκατάλειψης.

Καταλπικά, ο Γρηγόρης Χρονόπουλος στον καινούριο του αυτό πνευματικό μόχθο, στη διηγηματική συλλογή Ένας εαυτός – ένας κόσμος, όπου υπογραμμίζει εμφατικά πως στην πραγματικότητα κάθε εαυτός, κάθε άνθρωπος είναι και ένας ολόκληρος κόσμος, όπως οι ιστορικές αδικίες, τα συμφέροντα των δυνατών που χειρίζονται και ελέγχουν τα πάντα, το οικονομικό συμφέρον πίσω από τους περισσότερους πολέμους